

BESZÉLGETÉS BUVÁRI TAMÁSSAL

Amíg világ a világ

BILSICZKY BALÁZS

IANCU LAURA ELSŐ VILÁGHÁBORÚS KISREGÉNYÉNEK TÖRTÉNETE MA IS AKTUÁLIS. A SZERETET MEGINT VESZTÉSRE ÁLL A GYŰLÖLETTEL SZEMBEN.

Szeretföld címmel, közösségi finanszírozással készítette el első nagyjátékfilmjét Buvári Tamás, akit főként az előző évtizedben forgott rövidfilmjei, többek között a 2002-es Vencei Biennálén is bemutatott *Poszt-katona*, vagy a 2006-os Filmszemle kísérleti és kisjátékfilm szekciójában fődíjjal jutalmazott *Kivégzés* révén ismerhetünk. A rendezővel a film keletkezésének körülményein túl a háborúk okozta traumák feldolgozásának lehetőségeiről is beszélgettünk.

• A 2000-es években készült rövidfilmjeidben a dokumentarizmus és az experimentalizmus jegyei is meghatározóak voltak, mintha még az alapvető műfajok közötti distanciát is elvetnéd és kizárólag az elkészült munka művészi értékét tartanád szem előtt. Honnan ez a hozzáállás?

Az embert különböző hatások érik, amikből kialakul egy sajátos látásmód. Felsorolhatnám ezeket én is, kezdve Tarkovszkijtól, Cassavetes vagy Bergman művészetén át, mondjuk a *Családi tűzfészekig*, de azt az elegyet, ami ebből létrejön, nem úgy kezdem el megközelíteni, hogy egy filmemet éppen milyen műfajhoz sorolom, hanem úgy, mint rátalálalást a saját hangomra. Ennek engedtem teret és így jöttek létre a szerzői filmjeim, Muhi András pedig, akivel elkezdtem dolgozni az Inforgnál, szintén nem az az ember, aki bármilyen határokat állítana fel a gondolkodást illetően.

Ugyanakkor azt is igyekeztem elérni, hogy ez a hang valamelyest letisztuljon, és például egy fikatív film, amit készítek, kimondottan játékfilmes legyen. Műfaji filmekkel nem próbálkoztam, akkoriban nem is volt rá nagyon mód. A 2000-es évek alapvetően a szerzői filmekről

szóltak, a mára jellemző megközelítés, jelesül a szerzői és a közönségfilm szerencsétlen ellentétbe (néhol még szerencsétlenebb párhuzamba) állításának elhagyása 2010 után jelent meg igazán. A többszólamúság mindig érdekelt, néhány éve kezdtem el komolyan foglalkozni azzal, hogy egy tisztán műfaji filmet írjak a maga szabályrendszerével – természetesen az egyéni látásmódommal fűszerezve, s ez a filmterv végül egy sci-fi lett.

• A többszólamúság ellenére is megkérdezem, hogy melyik alapműfaj állt és áll hozzád a legközelebb?

Az irány mindenképpen a játékfilm. Azt gondolom, hogy az első két televíziós játékfilmem, az *Életbevágó* és a *Várj! Vlagyimir*, vagy az utánuk következő rövidfilmek egyrészt mind a játékfilmes rendezés összetettségével, alaposságával készültek, másrészt önmagában nem érdekelt a dokumentumfilm vagy a kísérleti film. Ezekben a filmekben mindig szerepeltek civilek is a profi színészek mellett, de akár az ő vezetésüket, akár a képi és hangvilágot, vagy a forgatókönyvet nézem, ez mindenképp egy játékfilmes út volt.

• A játékfilmes zsánerek közül mit vagy miket részesítesz előnyben a többivel szemben?

Azt hiszem, a sci-fit. Mint mondtam, van egy filmtervem, amit először 2-3 éve adtam be a Filmalaphoz, akkor nem támogatták a forgatókönyv-fejlesztést. Hozzáteszem: teljesen elfogadható dramaturgiai indokok alapján. Néhány olyan, fontosabb kulcsmomentumra hívták fel a figyelmemet, amivel egyet tudtam érteni. Nyilván azt gondolom, hogy az én eredeti elképzeléseim szerint is jó lett volna a könyv, de az ő javaslataik az egyszerűsítés felé mutattak.

Maga a *Szeretföld*-projekt és az ezzel kapcsolatos közösségi finanszírozás ötlete viszont ugyanebben az időben jött be, ezért félre is tettem a sci-fi tervet. Egyrészt nem akartam a két dologgal egyszerre foglalkozni, másrészt nyilvánvalóan volt bennem egy adag csalódottság a visszautasítás miatt. A fejlesztés lényegét ugyanis épp az jelentette volna, legalábbis szerintem, hogy belevezzük a filmbe a Filmalap javaslatait, miközben ők támogatják a forgatókönyvírást. Egyébként most, hogy a *Szeretföld* elkészült és elindult a maga útján, egyre jobban foglalkoztat a gondolat, hogy elő kell vennem ezt a sci-fit és érdemes újra pályáznom vele, figyelembe véve a javasolt módosításokat.

• Ezek szerint tehát 2-3 évvel ezelőtt kezdte neki a *Szeretföld*-nek. Honnan jött az ötlet?

Úgy emlékszem, 2015-ben a mediamecenatúrás pályázatoknál előnyt élveztek az első világháborús vagy az '56-os témák, ezért egy olyan televíziós film ötlete merült fel bennem, amely összefüggésben van az első világháborúval. A háborús tematika nekem még kapóra is jött a korábbi filmjeim kapcsán, és nem is feltétlenül akartam én kitalálni a történetet, egy tévéfilm esetében jónak tartom, ha irodalmi adaptáció – ezek mentén kezdtem el tehát keresgélni, és így bukkantam rá Iancu Laura kisregényére. Ennek a műnek a sztorija lett tulajdonképpen az a vonal, ami a filmben *Szeretföldön* játszódik. Egyeztetünk Laurával, elkezdtem írni a forgatókönyvet, de ott volt bennem a félsz, hogy ha ezt sem támogatják, akkor tulajdonképpen megint feleslegesen dolgozom. Ezért kezdtem el rajta gondolkodni, hogy meg lehet-e ezt más módon is csinálni vagy sem.

2015 elején még nem nagyon lehetett látni semmilyen közösségi vagy alternatív játékfilmet, úgyhogy viszonylag eredetinek hatott az ötlet. Mivel Veszprém mellett élek, főként az ottani kulturális életben vagyok benne – először ott kezdtem el tapogatózni. Pillanatok alatt kiderült, hogy nagyon sok mindenkit bele lehet vonni a dologba, akár alkotótársként, mint színészt, operatőrt, zeneszerzőt vagy producere, akár a finanszírozást illetően, gondolok itt különböző helyi intézményekre vagy vállalkozásokra. Ezt tapasztalva döntöt-

tem úgy, hogy megpróbálom ilyen módon összehozni a filmet és nem adom be a pályázatra.

Ekkor már nem is tévé-, hanem nagyjátékfilmben gondolkodtam, és itt jött az ötlet, hogy az időtlenség és az aktualitás közötti átjárást, vagyis a „semmi nem változik” helyzetet jobban meg tudom úgy mutatni, ha van egy olyan kerettörténet, ami a mai korhoz passzol. Ennek az alapja a 2014-ben, Ukrajnában kitört háború lett, szűkebben véve az a folyamat, amelynek során nagyon sok magyar jött át Kárpátaljáról Magyarországra, vagy az őket ért atrocitások miatt, vagy azért, hogy elkerüljék a sorozást. Az ő menekült státuszuk adta ki a kerettörténetet, amelynek szereplői egy szociális munkás segítségével létrehozhatunk egy másik, fiktív történetet, amely egy szűk közösségnek a háborút követő talpraállásáról szól. Ezzel a szociális munkás mintegy tanítja a közösség tagjait, hogy nekik is sikerüljön ez a talpraállás, mert az élet a háború után is megy tovább, a múltban történt eseményeket pedig újra át kell élni és ezen keresztül feldolgozni.

Fontos döntés volt még, hogy a szeretföldi történet mégsem az eredeti, első világháborús környezetben, hanem egy időtlen világban játszódjon. Ennek főként anyagi okai voltak: egy első világháborús, kosztümös filmet néhány millió forintból biztosan nem lehetett volna megcsinálni. Egy-két katona szereplésével még igen, de itt egy teljes falu

közösségéről beszélünk, több főszereplővel és számos epizódszereplővel. A visszajelzések alapján egyébként nagyjából sikerült a terv, mert a kész filmben erősen ott van az a fajta időtlenség, amire gondoltam.

• *Ez a két, párhuzamos történet folyamatosan, oda-vissza reflektál egymásra a filmben. Ezzel erősödik az általad említett kortalanság, viszont egy ijesztően negatív kép rajzolódik ki a háborúk végeláthatatlanságáról.*

Igen, egyértelműen az látszik, hogy nincs megállás, és hogy az emberiség képtelen tanulni a történelemből, az anyagi érdekek felülírnak és irányítanak mindent. Ezért is jó, ha készülnek erre a problémára fókuszáló filmek, mert ha elmesélünk egy ilyen történetet, az talán figyelmeztetőleg hathat a nézőre. Persze ez csak úgy működik, hogy az egyes emberek, karakterek, tehát a szereplőid mélyére mész, mert általánosságban nem lehet erről beszélni. A gyűlöleten, vagy az ellenségeskedésen, ami minden háború alapja, csak úgy lehet változtatni, ha az egyén önmagába merül le és ott változik meg, annyira, hogy ezt követően nem hajlandó részt venni például a közhangulatban uralkodó, az ellentétekre alapozó eseményekben. Azt gondolom, hogy az ember önmagában elég erős ahhoz, hogy magában, legbelül megérintse vagy megértse a lényegét, ami nem más, mint az emberek egymás közöttisége, egy nagy, közös lélek,

Szeretföld
(Buvári Csege)

amit Istennek is hívhatunk, és megmutatja, hogy a világban valójában semmiféle gyűlöletnek nincs helye, csak a szeretetnek.

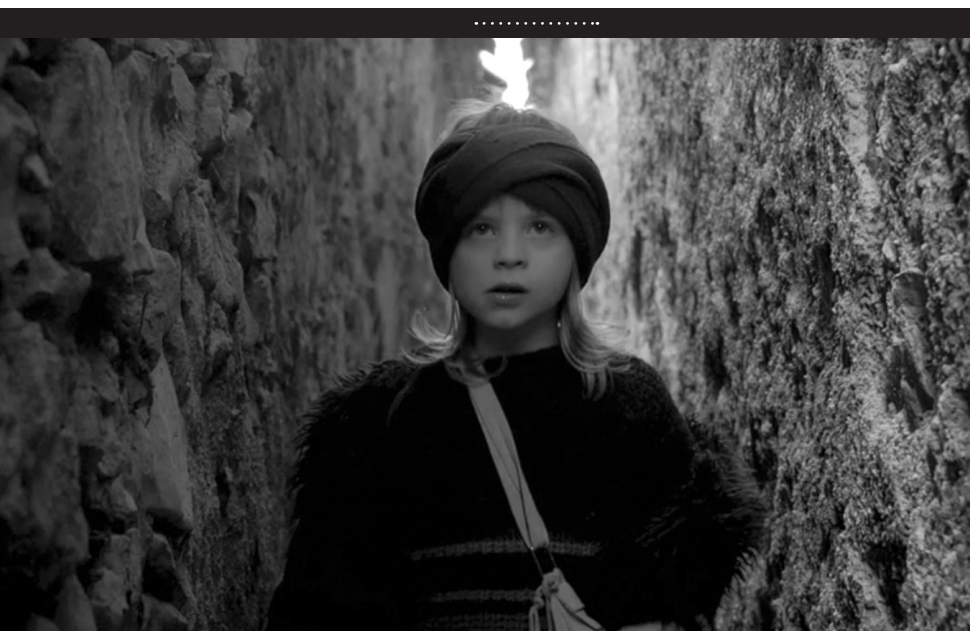
A filmben is fontos volt, hogy a főbb szereplőkről, mint például Magdolna, megmutassuk, hogyan tudja feldolgozni a történeteket, és a végén képes legyen azt mondani, hogy értek ugyan sérelmek, nem is akármilyenek, de akkor sem a bosszúnak vagy a gyűlöletnek élek, hanem megpróbálok a szeretetre koncentrálni. A kisfiú, Péterke történetét is ez határozza meg, csakhogy ő még gyerek, így ott a remény megmutatása volt a lényeg, hogy ha felnő, akkor talán hasonlóan fog gondolkodni, mint Magdolna. És ott van ugyanakkor a háborút végre maga mögött hagyó katona, aki szintén kísérletet tesz a békébe való visszatérésre, csakhogy ez nem sikerülhet mindenkinek.

• *Épp ez az, ami miatt szkeptikusabb vagyok nálad, mert itt nagyon súlyos traumákat kell vagy kellene feldolgozni.*

Ezért kell arra koncentrálnunk, hogy a társadalom minél inkább törekedjen ezeknek az embereknek a meggyógyítására, ha már a tragédiák nem akadályozhatóak meg. Mondok egy példát: ha százszor ennyi szociális munkásnak lenne, akkor is jutna feladat mindannyiuknak. És miért ne lehetne százszor ennyi? Akarat kérdése. Ugyanilyen fontos kérdés, hogy a jóléti társadalom mennyiben felelős azért, hogy egyszerűen otthagya az út szélén a segítségre szoruló embereket. És itt már túllépünk a háborún, mert gondoljunk csak a családon belüli erőszakra, vagy azokra, akik hajléktalanok, alkoholisták, hátrányos helyzetűek. Nem az jelentene egy valódi európai civilizációt, ha odafigyelnénk ezekre az emberekre és megpróbálnánk őket felemelni? A helyett, hogy cirkuszra költjük a pénzt és urizálunk, a szolidaritásra kellene jobban összpontosítani, elvégre ez tesz (vagy tenne) minket emberré.

• *Mikor és hol látható majd a Szeretföld?*

A közösségi finanszírozáshoz és a háborús gyerekfilm tematikához méltó módon, egy izgalmas fesztivál, az Off Biennálé Budapest programjaként kerül a mozik műsorára november elején. Budapesten a Art+Cinema fogja játszani, de vidéki nagyvárosok Art Filmszínházaiban, továbbá a Mozgómozzi műsorán is látható lesz. •

LADÁNYI JÁNOS FELVÉTELE